

УДК 316.77:32

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.53>**С. М. Ягодзінський**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8755-2235>*доктор філософських наук, професор,
проректор з навчально-методичної роботи
ПВНЗ «Європейський університет»***Л. О. Левченко**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-4030-7272>*кандидат політичних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Європейський університет»*

КОНСТРУЮВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ

Постановка проблеми. У сучасному світі політика дедалі більше втрачає риси раціонального дискурсу, заснованого на фактах, доведених аргументах і логіці, й натомість перетворюється на простір символічного моделювання, емоційного впливу й інформаційного протистояння. Відбувається зсув від реальності фактів до реальності вражень, де важливим стає не те, що насправді сталося, а те, як це подано, ким, у якому контексті, з яким емоційним забарвленням. Така трансформація створює передумови для інтенсивного використання дезінформаційних стратегій, які стають ефективними інструментами боротьби за владу, вплив і контроль над масовою свідомістю.

Політична реальність, у цьому контексті, не є чимось сталим або об'єктивним, а постає як соціально сконструйований дискурсивний простір, в межах якого відбувається сприйняття політичних подій, процесів, акторів і рішень. Саме через мову, медіа, наративи та символи політика перекладається у повсякденне уявлення громадян. Саме тут і проявляється роль дезінформації як чинника формування викривленого образу політичної дійсності, який може ґрунтуватися не на реальних подіях, а на фейкових повідомленнях, змонтованих інформаційних спектаклях чи штучно створених конфліктах.

Дезінформація у політиці – це не лише поширення неправдивих або неточних даних, а насамперед системна комунікативна стратегія, що включає створення альтернативних реальностей, маніпулювання контекстом, приховування істотної інформації та штучне зміщення акцентів. У поєднанні з технологічними можливостями цифрового світу, такими як алгоритмічна селекція новин, боти, тролі, мікротаргетинг, дезінформація набуває масовості, швидкості поширення та глибини проникнення в колективну свідомість.

Особливої актуальності тема конструювання політичної реальності через дезінформацію набу-

ває в умовах гібридної війни проти України, коли інформаційний простір стає полем системного зовнішнього втручання, а традиційні медіа – об'єктами тиску, дискредитації чи інструментами пропаганди. Паралельно з цим, внутрішній політичний дискурс дедалі більше насичується фейками, маніпуляціями, зрежисованими кампаніями, зниженням стандартів фактчекінгу. Як наслідок, виникає парадоксальна ситуація інформаційного надлишку, за якого доступ до великої кількості новин не веде до кращого розуміння політики, а навпаки – породжує апатію, недовіру, політичний нігілізм і радикалізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовому дискурсі дослідники дедалі частіше описують сучасну політичну комунікацію, як інформаційний хаос або епоху постправди, де ірраціональні емоції, віра в символи та вірусні наративи витісняють аналітичну оцінку й раціональне осмислення реальності. У такій ситуації виникає потреба в науковому осмисленні механізмів впливу дезінформаційних стратегій на структурування політичної реальності, виявленні закономірностей їхнього функціонування, соціальних наслідків та способів протидії.

Вордл і Дерахшан пропонують концептуальну модель інформаційних розладів, яка включає дезінформацію, маніпуляції та пропаганду. Вони підкреслюють важливість комплексного підходу, що об'єднує різні дисципліни для розробки ефективної політики протидії. Автори визначають чіткі типи інформаційних загроз і пропонують інструменти для їх ідентифікації [15].

Марвік і Льюїс розглядають нові форми маніпуляції у цифровому середовищі – від координації ботів до організації тролінгових кампаній. Вони наголошують, що цифрові технології дозволяють створювати складні і масштабні кампанії дезінформації, які значно ускладнюють роботу журналістів і фактчекерів [14].

Алкотт та Генцков проаналізували поширення фейкових новин під час виборів у США 2016 року. Автори використовують кількісні дані, щоб показати, що фейкові новини мали значний обсяг поширення, але в цілому не були основною рушійною силою результатів виборів. Водночас вони акцентують на тому, що соціальні медіа значно впливають на формування політичних упереджень і сприйняття інформації, особливо серед певних груп виборців [9].

Бакір і МакСтей розглядають, як емоції стають важливим ресурсом для розповсюдження дезінформації. Вони пояснюють, що емоційно забарвлені повідомлення, особливо ті, що викликають страх, гнів чи здивування, мають більший потенціал для вірусного поширення. Автори наголошують, що це явище створює економіку емоцій, в якій інформаційні платформи та політичні актори експлуатують емоційні реакції аудиторії для досягнення політичних цілей [10].

Беннет і Лівінгстон аналізують, як дезінформація руйнує традиційні демократичні інституції, підриває довіру до медіа і урядових структур. Вони вводять поняття «порядку дезінформації» – системної ситуації, коли поширення неправдивої інформації стає нормою, а суспільство втрачає спільний фундамент для політичного діалогу [11].

Фаркас і Шоу досліджують політичні наслідки феномену постправди. Вони показують, як політики, медіа і технологічні компанії використовують фейкові новини для маніпуляції виборцями, послаблення опонентів і підриву довіри до системи [12].

Фрішліх розглядає фейкові новини і теорії змов як наративи кризи, які створюють і підтримують почуття хаосу, страху і невпевненості у суспільстві. Ці наративи часто використовуються для легітимації радикальних політичних дій і підриву існуючих інституцій [13].

Бондаренко К. аналізує зміну ролі медіа в політичній системі на тлі технологічних та суспільних змін. Особливу увагу він приділяє трансформації традиційних медіа в епоху цифрових технологій, які суттєво розширили можливості поширення інформації, але одночасно ускладнили контроль над нею [1].

Гриценко А. розглядає інформаційну війну як комплексний феномен, що охоплює стратегічний вплив на інформаційне поле супротивника. Автор окреслює ключові елементи інформаційної війни – дезінформацію, пропаганду, психологічний тиск, кібероперації. Зокрема, він наголошує на викликах сучасності, серед яких – швидкість поширення фейкових новин, застосування цифрових технологій для маніпуляції масовою свідомістю, а також глобальна взаємозалежність інформаційних систем, що ускладнює їхню регуляцію,

підкреслює важливість розробки комплексних заходів для протидії інформаційній агресії, особливо в контексті гібридних воєн [2].

Дзюба А. фокусується на ролі фейкових новин у дестабілізації політичних систем. Автор вказує, що цифрові платформи значно розширили доступ до інформації, але разом із тим посилили розповсюдження дезінформації, що руйнує довіру до традиційних інституцій і політичних процесів, наголошує на необхідності розвитку медіаграмотності і регуляторних механізмів для збереження стабільності [3].

Іванов О. досліджує специфіку інформаційних загроз у сучасних гібридних конфліктах, зокрема війні в Україні. Автор аналізує механізми дезінформації, спрямовані на підрив національної єдності, дискредитацію владних інституцій і створення фейкових образів подій [4].

Кириченко О. розглядає різні форми медіа-маніпуляцій, включаючи дезінформацію, пропаганду, цензуру та селекцію інформації. Автор акцентує, що медіа-маніпуляції мають на меті змінити суспільні уявлення про політичні процеси, створити хибні політичні реалії, що можуть призводити до політичної дезорієнтації та радикалізації. Також він аналізує вплив соціальних мереж, де інформація швидко поширюється і важко контролюється, посилюючи ефекти маніпуляції [5].

Липовецький О. досліджує, як дезінформація підриває демократичні інститути, впливає на довіру виборців і легітимність політичних акторів. Автор вказує, що дезінформація не лише викривлює інформаційне поле, а й створює кризу спільної політичної реальності, яка є базисом для колективної дії у демократичному суспільстві. Важливою є взаємодія між технологічними можливостями поширення фейків і психологічними аспектами сприйняття аудиторії [6].

Савчук В. докладно розглядає механізми російської інформаційної війни. Автор аналізує ключові наративи, фейки, техніки маніпуляції, спрямовані на дискредитацію України в міжнародній спільноті, послаблення внутрішньої підтримки влади та розділення суспільства. Підкреслює, що інформаційна агресія є не просто складовою війни, а окремою формою гібридного конфлікту з довгостроковим впливом на безпеку [7].

Шевченко І. розглядає фейкові новини як частину більш широкої соціокультурної кризи, де істина перестає бути цінністю, а інформація перетворюється на інструмент влади [8].

Розглянуті роботи демонструють, що дезінформація в сучасних політичних процесах є багатогранним і системним явищем, яке неможливо розглядати лише як технічну проблему. Вона тісно пов'язана з трансформацією медіа, психо-

логічними особливостями сприйняття, політичними інтересами та технологічними змінами. Ефективна протидія дезінформації вимагає інтегрованого міждисциплінарного підходу, що поєднує наукові дослідження, освітні ініціативи і нормативні рамки.

Таким чином, дослідження конструювання політичної реальності через дезінформацію дозволяє не лише глибше осмислити трансформацію політичного сприйняття в цифрову добу, а й поставити питання про стратегії захисту суспільства від маніпулятивних впливів, відновлення довіри до інформаційних джерел та збереження демократичної комунікації в умовах інформаційної турбулентності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є комплексне теоретичне осмислення дезінформаційних стратегій як інструменту конструювання політичної реальності, з акцентом на їхню природу, функції, засоби реалізації та вплив на масову свідомість у контексті трансформацій інформаційного простору. Розглянути ключові механізми впливу дезінформаційних повідомлень на свідомість і поведінку громадян. Окреслити загрози, що випливають із тривалого перебування суспільства в умовах інформаційної дезорієнтації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній політичній науці поняття «політична реальність» постає не як об'єктивна та незалежна від спостерігача система, а як результат складної взаємодії між політичними суб'єктами, медіа, громадською свідомістю та інституціями. Політична реальність – це не лише сукупність політичних інститутів, норм і практик, а й символічний простір, у якому формуються уявлення про владу, легітимність, право, справедливість тощо [15, с. 174]. Її головна характеристика – інтерсуб'єктивність, тобто спільне розуміння дійсності, що об'єднує політичну спільноту.

Політична наука розглядає реальність як сконструйовану через практики спілкування, дискурси й символічні дії. Символічне поле впливає на те, як люди сприймають події, оцінюють політичну ситуацію, підтримують або відкидають легітимність влади. Саме тому політична реальність постає як динамічне явище, вона створюється, підтримується, змінюється та піддається деструкції за допомогою мовних та інформаційних практик.

Знання про світ є результатом комунікативної взаємодії, а не відображенням об'єктивної дійсності, щоденні взаємодії формують наші уявлення про соціальний порядок, у тому числі політичний. Політичні факти набувають значення лише в комунікаційному процесі. Політики, журналісти, аналітики не просто інформують, а інтерпретують події, надаючи їм певного значення.

Таким чином, політична реальність є продуктом узгоджених (або маніпулятивних) інтерпретацій, що закріплюються у свідомості через повторення, соціальне підтвердження та медіа-репрезентації.

Інформаційний простір сучасного суспільства – це не лише сукупність каналів передачі повідомлень, а стратегічна арена боротьби за контроль над змістом. Політичні актори змагаються не за істину, а за визначення того, що вважати правдою. Це дозволяє говорити про постправду як нову якість політичної реальності [1, с. 37].

Інформаційна боротьба ведеться на кількох рівнях: за домінування дискурсу (що саме обговорюється), за зміст (як це подається), за джерело (хто має право інтерпретувати). Кожен політичний суб'єкт прагне нав'язати власну версію реальності, використовуючи як позитивні меседжі (справедливість, національна ідентичність), так і негативні (страх, загроза, ворог).

Медіа в цьому контексті виступають не лише трансляторами, а активними учасниками формування політичної реальності. Вони обирають, які події висвітлювати, які інтерпретації просувати, які голоси надавати аудиторії. Це робить інформаційний простір об'єктом стратегічного контролю та водночас засобом дезінформації.

Одним із центральних способів формування політичної реальності є фреймінг – процес конструювання рамки інтерпретації подій. Фрейми задають, на чому слід зосередитись, які аспекти підкреслювати, а які ігнорувати. Наприклад, протест може бути зображений як боротьба за свободу або як акт насильства, залежно від вибраного фрейму.

Праймінг полягає в активації певних когнітивних структур аудиторії перед подачею основного повідомлення. Цей ефект широко використовується в політичній рекламі: створюється фон, який налаштовує на відповідне сприйняття новини, події чи особи.

Наративізація – це перетворення складної реальності на зрозумілу історію з чітким сюжетом, героями та моральною оцінкою. Політичні наративи використовують прості схеми: ми – вони, правда – брехня, перемога – зрада. Саме через наративізацію політична реальність стає емоційно доступною, інтерпретативно зручною, навіть коли вона спотворена.

Дезінформація – це навмисне поширення неправдивої або маніпулятивної інформації з політичною, ідеологічною чи комерційною метою. Її ключова риса – цілеспрямованість, тобто не випадкова помилка чи непорозуміння, а свідомий вплив на сприйняття аудиторії.

Дезінформацію слід відрізняти від фейків – неправдивих повідомлень, часто сенсаційного характеру, які можуть не мати політичного

підтексту; пропаганди – системної інформаційної діяльності з метою нав'язування певного світогляду, яка не завжди використовує неправду; цензури – обмеження доступу до інформації, яке зазвичай застосовується державними або інституційними структурами [6, с. 77].

Дезінформація часто маскується під журналістику, використовує правдиві елементи, емоційне забарвлення, соціальні упередження. Її ефективність зумовлена складністю верифікації інформації в умовах інформаційного перевантаження.

До основних дезінформаційних стратегій можна віднести.

1. Викривлення фактів. Один із найпоширеніших методів. Полягає у поданні частини правди, вирваної з контексту, що створює хибне враження. Наприклад, статистику можна подати так, щоб підсилити певний політичний меседж або створити образ катастрофи.

2. Створення паралельних версій подій. Замість спростування офіційної версії просувається альтернативна, яка має вигляд правдоподібної. Це характерно для гібридної війни: одна й та сама подія (наприклад, бомбардування) може мати кілька абсолютно протилежних інтерпретацій.

3. Відволікання уваги. Під час політичної кризи поширюються другорядні новини, скандали або емоційно заряджені повідомлення, які відтягують фокус уваги.

4. Емоційне перенасичення. Важливі повідомлення губляться у потоці драматичних, шокуєчих новин. Аудиторія втрачає здатність до критичного аналізу, реагує емоційно, а не раціонально. У таких умовах стає легше впроваджувати потрібні наративи [2, с. 10]. Сучасна дезінформація опирається на інструменти цифрової комунікації. Медіа особливо залежні або контрольовані політично. Вони можуть подавати перевернуті новини як частину редакційної політики.

Соціальні мережі – найпотужніший канал швидкого поширення дезінформації, особливо серед молоді. Боти та тролі – автоматизовані або частково автоматизовані акаунти, які поширюють ті самі повідомлення з метою створення ілюзії масовості. Інфлюенсери – популярні блогери або публічні особи, які свідомо або несвідомо поширюють дезінформаційні меседжі [10, с. 162].

Алгоритми платформ додатково підсилюють інформаційні бульбашки, тобто ізоляцію користувачів у середовищі, яке підтверджує їхні переконання, і сприяє поляризації.

Дезінформація впливає на політичну свідомість не лише змістом, а й психологічними механізмами. Ефект повторення, навіть неправдива інформація, якщо її повторювати достатньо часто, починає здаватися правдою. Ілюзія правди, коли

дезінформація формулюється в стилі новинного повідомлення або підкріплюється візуальними елементами, вона виглядає достовірною. Упередження підтвердження, коли люди схильні сприймати лише ту інформацію, яка підтверджує їхні переконання, і відкидати іншу.

Ці когнітивні спотворення знижують здатність громадян до раціонального аналізу інформації та роблять їх уразливими до маніпуляцій, особливо в умовах криз, воєн, пандемій або виборчих кампаній.

Політичне маніпулювання через дезінформаційні наративи реалізується за допомогою наступних технологій.

Формування образу ворога/героя як спосіб мобілізації. У політичній комунікації створення чітких дихотомій свій – чужий, герой – ворог виступає ефективним інструментом мобілізації населення. Це не просто засіб структурування політичної реальності, а важливий психологічний механізм впливу, що активізує емоційне сприйняття політичних подій. В межах дезінформаційної стратегії образ ворога підсилюється емоційно зарядженими наративами – загрозами, змовами, злочинами – які нібито підтверджуються фактами, вирваними з контексту або сфальсифікованими [4, с. 68].

Формування героїчного образу пов'язане з потребою легітимізувати політичну владу або дії певної групи. Герой подається як єдиний захисник народу, традицій, держави, а всі, хто не підтримує його, автоматично стають ворогами. Така конструкція дозволяє нівелювати політичний плюралізм і забезпечити контроль над масовою свідомістю через спрощені схеми добро-зло.

В інформаційній війні, особливо в умовах гібридних конфліктів, як-от російська агресія проти України, подібні наративи широко використовуються для мобілізації як внутрішньої, так і зовнішньої аудиторії. У російській пропаганді образ «бандерівців», «нацистів» або «зовнішніх ворогів» був спрямований на виправдання агресії та консолідацію суспільства навколо авторитарного лідера [7, с. 23].

Політична боротьба дедалі частіше здійснюється не в публічній сфері обміну ідеями, а через інформаційні атаки, які мають на меті делегітимізувати опонента, зруйнувати довіру до суб'єкта політики (партії, кандидата, громадського лідера), поставити під сумнів його моральну або професійну спроможність. Дезінформація використовується як зброя, здатна знищити політичний імідж без реального аналізу його діяльності.

Типовими є кампанії з фабрикації скандалів, поширення напівправди, перебільшень, інсинуацій, псевдодоказів. Інформаційні вкиди часто спираються на стратегію повторення – брехню

повторюють стільки разів, поки вона не сприймається як правда. Такі методи особливо ефективні в умовах інформаційного перевантаження, коли аудиторія не здатна ретельно перевіряти факти.

Цей процес значною мірою підтримується через мережі тролів, анонімні акаунти в соцмережах, підконтрольні ЗМІ. Делегітимація опонента часто здійснюється не напямую, а через створення фону підозри, негативних асоціацій, що призводить до втрати довіри і зменшення політичного впливу [12, с. 50].

Дезінформація живиться міфами. Використання історичних наративів дозволяє створити емоційний і ностальгійний контекст для легітимації сучасних політичних рішень. Маніпулятивне тлумачення історії формує фальшиве почуття спадкоємності, історичної правоти, місії, яку повинна виконати держава чи політична сила.

Псевдонаукові твердження – ще один елемент дезінформаційної стратегії. Вони створюють ілюзію об'єктивності, раціонального підґрунтя, навіть якщо ґрунтуються на сфальсифікованих або неправильно інтерпретованих даних. Особливо активно це використовується в темах, пов'язаних із мовною політикою, історичним правом на території, етнічним походженням населення тощо.

Конспірологічні теорії виступають універсальним інструментом пояснення складних явищ через прості схеми змови. Їхня популярність зростає в кризові періоди, коли суспільство перебуває в пошуках відповідей. Дезінформаційні кампанії підживлюють такі настрої, щоб спрямовувати громадську думку проти «прихованого ворога» – Заходу, міфічних «біолабораторій», «глобалістів» або внутрішніх зрадників [13, с. 299].

Дезінформація не просто змінює окремі факти, вона створює альтернативну реальність. Цей процес базується на зміні контексту, коли окремі події виринають з реального історичного чи соціального середовища та інтерпретуються з ідеологічної позиції. Таким чином, формується новий наратив, який витісняє об'єктивну дійсність.

Один із методів – перебудова часової лінії. Події подаються у викривленій послідовності, хронологічні зв'язки спотворюються, причинно-наслідкові ланцюги розриваються. Це дозволяє створити ілюзію, що саме певна політична сила або зовнішній ворог є причиною проблем, навіть якщо насправді ці явища мають інше походження [11, с. 131].

У контексті сучасних політичних конфліктів, зокрема в Україні, така «нова» реальність активно формується за допомогою російської пропаганди, яка нав'язує фальшиві образи державності, історії, цінностей, культурної самобутності. Інформаційна війна – ключовий елемент російської агресії проти України.

Із 2014 року російські ЗМІ і соцмережі поширюють масивну кількість фейків, маніпуляцій і пропагандистських повідомлень, спрямованих на делегітимацію української державності, армії, історії та євроінтеграційного курсу. Серед поширених дезінформаційних наративів: «українська влада нелегітимна», «українська армія вбиває цивільних», «російськомовне населення під загрозою», «нацизм відроджується в Україні». Багато з них супроводжуються сфальсифікованими відео, інсценуваннями новинами, псевдосвідченнями [5, с. 115].

З 2022 року, із початком повномасштабного вторгнення, ці наративи були інтенсивно оновлені. Пропаганда акцентувала увагу на «визволенні», «спецоперації», «боротьбі з НАТО», поширюючи численні фейки про біолабораторії, ядерну загрозу, «героїзм» окупантів. Основна мета – деморалізація українського суспільства, підризу міжнародної підтримки України, нав'язування власної інтерпретації подій.

Нові медіа, зокрема соціальні мережі, месенджери, відеоплатформи, стали головним середовищем для поширення дезінформації. Їх особливістю є швидкість розповсюдження, низький рівень перевірки інформації, можливість масового доступу. Алгоритми платформ посилюють вплив резонансного контенту – шокуючого, емоційного, спрощеного – що створює сприятливі умови для маніпуляцій. Тролі, боти, автоматизовані акаунти створюють враження підтримки певних ідей, підживлюють ілюзію громадського консенсусу. Меми, візуальний контент, кліпове мислення сприяють закріпленню хибних смислів у масовій свідомості. У контексті політичної боротьби нові медіа перетворюються з інструментів громадянської активності на поле для інформаційних атак. Особливу небезпеку становить те, що нові медіа здатні обходити традиційні бар'єри критичного мислення, апелюючи до емоцій, ідентичностей, страхів. У результаті формується нестабільна, емоційно заряджена публічна сфера, де дезінформація здобуває легітимність [14, с. 502].

Одним із найглибших наслідків дезінформаційного конструювання реальності є поступова ерозія довіри до суспільних інституцій – державних, наукових, медійних, освітніх. Дезінформаційні наративи систематично дискредитують офіційні джерела, делегітимізують професійних експертів, підризають авторитет доказових знань. У медійному полі це відбувається через поширення фейкових новин, спотворених фактів, свідомо маніпульованих інтерпретацій подій, які створюють враження повсюдної брехні, змови або недовіри до будь-якої офіційної позиції.

Як наслідок, формується інформаційний релятивізм – переконання, що жодне джерело не заслуговує на довіру, усі правди – відносні, а істина – це

питання особистої віри. Це надзвичайно вигідне середовище для політичного маніпулювання, оскільки в ньому будь-яка брехня має такий самий статус, як і перевірений факт [3, с. 104].

Такий стан речей особливо небезпечний під час криз – пандемій, воєн, соціальних потрясінь – коли населення потребує чітких орієнтирів. Недовіра до інституцій унеможливорює ефективне управління, сприяє поширенню паніки, анархії, ескалації насильства або повного розчарування у політичній системі.

Дезінформаційні нарративи часто будуються на протиставленнях: ми – вони, свій – чужий, правда – брехня. Це спрощення складної суспільної дійсності підштовхує до формування ворожих таборів, що майже не спілкуються одне з одним, і дедалі сильніше радикалізуються у своїх переконаннях. Соціальні мережі підсилюють це явище через ефект інформаційної бульбашки, коли люди стикаються лише з тими повідомленнями, які відповідають їхнім упередженням. Поляризоване суспільство втрачає здатність до діалогу, компромісу, колективного вирішення проблем. Кожна сторона бачить іншу не як опонента, а як екзистенційного ворога. Це створює передумови для політичної нестабільності, зростання агресії, протестів, актів вандалізму, а іноді і насильства. Радикалізація також виявляється у зростанні підтримки популістських та авторитарних сил, які обіцяють просте рішення складних питань. Поляризація може стати інструментом зовнішнього впливу. Вона розділяє націю, підриває єдність, створює зручне середовище для втручання в політичний процес.

На тлі масової дезінформації та руйнування довіри до політичного поля зростає суспільний цинізм і байдужість. Громадяни, не розуміючи, де правда, а де маніпуляція, втрачають віру в саму можливість впливу на політичні процеси. Участь у виборах, мітингах, обговореннях починає сприйматися як беззмістовна. Так виникає абсентеїзм – пасивне відсторонення від публічної сфери.

Такий стан є вкрай небезпечним для демократичних систем, які базуються на активній участі громадян. Масовий цинізм робить суспільство вразливим до авторитарних тенденцій – люди готові поступитися правами в обмін на ілюзію стабільності або порядку. У поєднанні з дезінформацією це створює замкнене коло: чим менше участі, тим більше влада монополізує інформацію, що ще більше віддаляє громадян від політики.

Особливо критичною ситуація є для молоді – покоління, яке формується в умовах фрагментованого, переобтяженого інформаційного середовища. Вони часто відмовляються від участі не через байдужість, а через втрату довіри до будь-яких форм політичного впливу, які здаються несправжніми або марними [8, с. 50].

Один із найбільш тривожних трендів, пов'язаних із дезінформаційним конструюванням реальності, – це зсув політичної культури від раціонального дискурсу до емоційного реагування. В суспільстві, де фейкова новина може поширитися швидше, ніж спростування, важливішим стає не те, що є правдою, а те, що звучить правдиво. Це змінює саме поняття публічної аргументації [9, с. 224]. Політична риторика дедалі більше апелює до страху, обурення, ненависті, ідентичності, символів – замість аналізу, фактів, статистики. Така культура формує не громадянина, а споживача емоцій. У результаті політичні дебати перетворюються на змагання наративів, мемів, меседжів, а не ідей.

Трансформація політичної культури в напрямку емоційного та постфактологічного реагування є довготривалою загрозою для демократій, які потребують раціонального дискурсу, відповідальності та обґрунтованості політичних рішень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи розглянуте, можемо констатувати: дезінформаційне конструювання реальності справляє потужний трансформаційний вплив на суспільство. Воно руйнує довіру до державних інституцій та експертного знання, роз'єднує соціум, спричиняє радикалізацію політичних настроїв, деморалізує громадян та нівелює раціональні підходи до прийняття політичних рішень. Це призводить до деградації політичної культури і створює середовище, в якому демократичні механізми втрачають свою ефективність.

Дезінформація – це не лише спосіб перекручення окремих фактів, а повноцінна технологія побудови альтернативної політичної реальності. Ця реальність може існувати паралельно з об'єктивною дійсністю, бути для багатьох громадян єдиною правдою, керувати їхнім політичним вибором, впливати на політичну легітимність, формувати масові настрої, сприяти або перешкоджати соціальній мобілізації.

Єдиною ефективною відповіддю на дезінформацію в демократичному суспільстві є посилення критичного мислення, розвиток цифрової грамотності, усвідомлене ставлення до інформації. Освіта в цій сфері повинна охоплювати не лише школярів чи студентів, але й ширші верстви населення. Також необхідне оновлення інституційних механізмів – прозорість, відповідальність, публічна комунікація від імені державних органів та експертних спільнот.

У майбутньому дослідження мають зосередитись на нових викликах: автоматизованих системах генерації фейкових новин (GPT-подібні моделі), алгоритмічному поширенні токсичного контенту, персоналізації політичної

реклами через дані користувачів. Штучний інтелект і великі дані перетворюються на потужні інструменти формування політичної свідомості, і суспільству необхідно знайти способи їх етичного регулювання.

Література

1. Бондаренко К. Медіа і влада: моделі взаємодії в умовах трансформації. Політичний менеджмент. 2021. №3. С. 34–42.
2. Гриценко А. Інформаційна війна: поняття, структура та сучасні виклики. Наукові записки ППІ-ЕНД ім. І. Ф. Кураса. 2018. №4. С. 5–19.
3. Дзюба А. Цифрові загрози політичній стабільності: роль фейкових новин. Сучасна українська політика. 2020. №1. С. 101–109.
4. Іванов О. Інформаційна безпека в умовах гібридної війни. Київ. 2020. 410 с.
5. Кириченко О. Медіаманіпуляції як інструмент впливу на масову свідомість. Вісник ЛНУ імені Івана Франка. Серія: Журналістика. 2021. №48. С. 112–119.
6. Липовецький О. Дезінформація як загроза демократичному процесу. Український журнал політичних наук. 2019. №2. С. 73–81.
7. Савчук В. Інформаційна агресія як інструмент гібридної війни проти України. Стратегічні пріоритети. 2019. №1. С. 21–29.
8. Шевченко І. В. Фейкові новини в епоху постправди: філософський контекст. Філософська думка. 2020. №2. С. 45–53.
9. Allcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*. 2017. Vol. 31(2). P. 211–236.
10. Bakir V., McStay A. Fake News and the Economy of Emotions: Problems, Causes, Solutions. *Digital Journalism*. 2018. Vol. 6(2). P. 154–175.
11. Bennett W. L., Livingston S. The Disinformation Order: Disruptive Communication and the Decline of Democratic Institutions. *European Journal of Communication*. 2018. Vol. 33(2). P. 122–139.
12. Farkas J., Schou J. Post-Truth, Fake News and Democracy: Mapping the Politics of Falsehood. New York: Routledge. 2020. 134 p.
13. Frischlich L. Fake News and Conspiracy Narratives as Crisis Narratives. *Media and Communication*. 2021. Vol. 9(1). P. 291–301.
14. Marwick A., Lewis R. Media Manipulation and Disinformation Online. New York: Data & Society Research Institute. 2017. 714 p.
15. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. Strasbourg: Council of Europe. 2017. 392 p.

Анотація

Ягодзінський С. М., Левченко Л. О. Конструювання політичної реальності через дезінформаційні стратегії. – Стаття.

У статті розглядається феномен конструювання політичної реальності через дезінформаційні стратегії,

що набули особливої актуальності в умовах інформаційного суспільства, гібридної війни та цифрової трансформації медіапростору. Автор досліджує, як дезінформація, маніпулятивні повідомлення, фейкові наративи та інформаційні атаки впливають на масову політичну свідомість, спотворюють уявлення про політичні події, змінюють орієнтації громадян і формують політичні оцінки. Застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує політологію, соціальну психологію, медіазнавство та теорію комунікації. Показано, що дезінформація виступає не лише інструментом політичної боротьби, а й потужним засобом конструювання альтернативної, спотвореної або паралельної реальності. Особливу увагу приділено механізмам легітимації фейкових дискурсів, використанню соціальних мереж, алгоритмічній селекції новин та цифровій поляризації. На прикладах з українського та міжнародного контексту проаналізовано, як дезінформаційні стратегії змінюють демократичний процес, підривають довіру до інституцій, стимулюють політичний нігілізм і сприяють радикалізації. Стаття також пропонує концептуальну модель інформаційної пастки, в яку потрапляє суспільство за умов тривалого впливу дезінформації. Автор робить висновок про необхідність розвитку критичного мислення, медіаграмотності та нормативних механізмів для протидії дезінформаційним впливам як на рівні державної політики, так і громадянського суспільства.

Ключові слова: дезінформація, політична реальність, маніпуляція, медіа, інформаційна війна, фейки, політична свідомість, гібридна стратегія, комунікація.

Summary

Yahodzhynskyi S. M., Levchenko L. O. Constructing political reality through disinformation strategies. – Article.

The article examines the phenomenon of constructing political reality through disinformation strategies, which have gained particular relevance in the context of the information society, hybrid warfare, and the digital transformation of the media space. The author explores how disinformation, manipulative messages, fake narratives, and information attacks influence public political consciousness, distort perceptions of political events, alter civic orientations, and shape political evaluations. An interdisciplinary approach is employed, combining political science, social psychology, media studies, and communication theory. It is demonstrated that disinformation functions not only as a tool of political struggle but also as a powerful mechanism for constructing an alternative, distorted, or parallel reality. Special attention is paid to the mechanisms of legitimizing fake discourses, the use of social networks, algorithmic news filtering, and digital polarization. Using examples from both Ukrainian and international contexts, the article analyzes how disinformation strategies reshape democratic processes, undermine trust in institutions, stimulate political nihilism, and foster radicalization. The author proposes a conceptual model of an “information trap” into which societies fall under the prolonged influence of disinformation. The study concludes with the argument that fostering critical thinking, media

literacy, and effective regulatory responses is essential to counteract disinformation both at the level of public policy and within civil society.

Key words: disinformation, political reality, manipulation, media, information warfare, fake news, political consciousness, hybrid strategy, communication.

Дата надходження статті: 07.08.2025

Дата прийняття статті: 16.08.2025

Опубліковано: 30.09.2025